

Hallo, alle planter, vi vil i kontakt

FÆLLESSKAB • Hvad ville planter sige, hvis de kunne tale? Skælde os ud? Give gode råd? Ignorere os?

På vej til Stevns spekulerer jeg over, hvad Jacob Gammelgaard mon er for en plante?

Efter her i avisen at have læst om mine forsøg på at artsbestemme alt levende på sommerhusgrunden og skrive deres navne på postkassen har han sendt mig tre ting. Alle sætter mit fortravlede sommeresperiment i køligt perspektiv. Det ene er en af Gammelgaards »yndlingsartikler« fra British Wildlife af en økologisk landbrugskonsulent, som har brugt to år på at tælle arter i sin 85 meter lange og knap seks meter brede hæk i Devon, det er nærmere et levende hegn. To år. Forløbet er den grundige mand oppe på 2.070 arter – insekter, planter, fugle, svampe – men er på ingen måde færdig. Han regner med at nå mindst 3.000.

Den anden ting er et billede af Gammelgaards egen hjemmestederkede »postkasse«, i virkeligheden et stort udhængsskab under et halvtag. Det står ud mod vejen, så alle, der går forbi, kan læse navnene på de arter, han har fundet hidtil. Selvfølgelig kan skabet åbnes bagpå, så jeg kan skrive mine gamle fund på min egen postkasse. Den anden dag, da jeg slumrede i en drømmeseng på grunden, hørte jeg en mand hviske til en kvinde ude på grusvejen. »Hende derinde har tænkt sig at registrere alle arter.«

Til gengæld har denne dedikerede Jacob Gammelgaard, som jeg ikke kender, ført min plan til ende. Det er både fløjt og oploftende, for meningen er at inspirere andre til at gøre det samme. Ideen med postkassen stammer fra den franske antropolog og filosof Bruno Latour. Menneskers navne står på menneskers postkasser på menneskers møbler, men hvem og hvad bor der også? 100 andre arter? 1.000? Latour mener, at »det jordiske bør forstås som et territorium, vi tilhører. Ikke omvendt. Det tilhører ingen. Han og andre økologiske tænkere er rystet sammen af en enorm krise og taler for et flærsigtigt fælles liv på Jorden som en redning. Kendskab er begyndelsen, men det vil sige, hvem man skylder sit liv.

Det tredje tilsendte er en roman om træer fortalt af planter. Liff (2021). Den handler om deres liv og eksistens gennem 70 millioner år, om vækst og lykke, om deres forhold til hinanden, til um (mennesker) og umverden (menneskers verden). Den har Jacob Gammelgaard skrevet, det er hans forsøg på at forstå planter. I et par dage har jeg sidet og læst bogen under den solflimrende

skygge af et egetræ og omgivet af de planter, han giver stemme og delvist eget sprog. Man læser med pegefingern omme i ordforklaringerne og skal lige vænne sig til det. Det er fiktion, selvfølgelig. Et forsøg. Men faktum er, at planter lige så stille står og lukker ilt ud af deres spalteåbninger på undersiden af bladene, at de opbejærer alles liv, og at en eller anden form for ny taknemmelighed, anerkendelse og nysgerrighed består sig blandt folk. Hvad ville planter sige, hvis de kunne tale? Skælde os ud? Give os gode råd? Ignorere os?

ALT ER GLEMT

Juristen Jacob Gammelgaard, født 1956, står allerede ude på grusvejen foran sit sorte træhus. En væver mand med kortklippet grå hår og Ray Ban-briller med klart glas, jeg havde forestillet mig en mere flippet person skrive et digt, der udelukkende består af poetiske og præcise svulpende danske navne til de 740 græsslægter, der kun hævde i atinske.

Han arbejder ikke længere. Efter 25 år i Europa, Afrika, Mellemamerika og Asien, herunder ni år som fastboende i Hanoi, er den bughen- de have og alt, hvad den rummer af andre arter og kan komme til at rumme, blevet hans endeløse interessecentrum. Naturen er en anden verden, som han efter årtier i mennesketighedsnet og retssikkerhedsnet tjeneste blev flov over at have glemt alt om. Han er ikke den eneste, en kraftig renæssance for viden om den nære natur er i gang.

Som barn var hans bedste bog Europas fugle i farver. Han kunne alle billederne ud og ind. Voksende op på Samso, »huset, engen, fugle, min søster, ikke andet«, og tror, at den slags pedantiske børneviden trods alt sætter sig lidt.

»Inger Christensen skriver i sit lange digt 'Sommerfugledalen', at hun har alle sommerfuglenavnene fra sin far. Jeg kunne fuglene og deres stemmer, der kommer til granit, porfy, rombeoplyst og en masse andre ting om naturen, som jeg så glemte fuldstændig!«

Blev piberyger, langhåret, urbaniseret, kosmopoliseret jurist og læste kun skønlitteratur, det vil sige ren intern menneskelig bevidsthedsorientering.

»Men på et tidspunkt begyndte det at genere mig, at jeg ikke kendte navnene på de mest almindelige træer. Hver gang, jeg trådte udenfor, blev jeg stillet ansigt til ansigt med min egen uvidenhed. Nu er min hele interesse: Hvordan tænker andre livsformer? Hvordan er deres eksistens og tilværelse? Jeg ved rigeligt om vores egen.«

Så han begyndte at læse, dykkede ned i den nye litteratur, der væltede frem i øjeblikket og som på alle måder forsøger at nærme sig og forstå de andre – bier, fisk og hums, hvepse, floder, planter, blæksprutter, træer, rovfugle, muldværp, svampe, bjerge. Alle får deres biografier, og alle levende væsener tildeles særlig intelligens og ind-

lysende ret til at være her. Mennesker optræder mest i skurkeroller.

VI ER PARASITTER

På arbejdsbordet ligger Robin McLeans *Pity the Beast* (2021), en feministisk økowersten om vold og hævn med heste, muldyr, bjørne, bakterier og landskaber som medfortællere. »Læs den!« siger Gammelgaard og begynder at trække bøger ud af reolen. »Men endelig også den her, den er så sjov! En flok hippier planlægger en stor befriendesaktion af 800.000 burhans fra en gigantisk lade. Den er morsom og ender med at være en hyldelse til halsene. De er slet ikke dumme, det er os, der har gjort dem dumme.« Han rækker mig *Barn 8* (2020) af Deb Olin Unfrith.

»Men der er også Jonathan Balcoms *What a Fish Knows* (2017), en vidt overraskende beskrivelse af fisks måde at være bevidste på. De er dybt intelligente. Hvis de havde et ansigt, ville ikke engang pescetarer spise dem.«

Fælles for forfatterne er, at de placerer det menneskelige subjekt på en ny måde. Arter optræder mere ligeligt end tidligere. »Mennesket er ikke den eneste fortæller, de levende væsener omkring os er også fortællere, og økofiktion prøver at give dem stemmer. Man ekstemperer ud fra reel viden og kendskab og kan jo kun gøre forsøget. Vi får ikke et svar, men et udvidet perspektiv. Hvad er det, der foregår lige for næsen af os? Måske tillægger man dyr noget, de ikke har, men de har jo en tilværelse, en biologi, de lever allesammen deres liv med en begyndelse og en ende. De har en eller anden form for handleevne.«

Charles Foster's *Being a Beast* (2016) skal også med. »Han er en af de allerbedste til at forsøge at leve sig ind i andre væseners eksistens. Det er simpelthen genialt. Og så er han kugleskudt. Foster skiftevis lever i seks uger som en grævling, sover i en jordbule og spiser rejsere. Og så videre med hjort, ræv, mussejer. Denne passionerede naturalist vil vide, hvordan det virkelig er med hele kroppen. »Han får af sine seks børn til ligesom odere at markere deres territorier ved at skide rundt omkring og baget for forsøge at lugte sig frem til, hvem der er hvem.«

Også i Jacob Gammelgaards bog er mennesket sultent og ødelæggende, og jeg sporer en morbid glæde ved dets undergang i kapitlet om »Den lille slamtide.«

»Jo mere jeg tænker over os og dem, desto mere pessimistisk bliver jeg. Vi er rovdyr og parasitter og æder, til der ikke er mere tilbage. Det er meget væsentligt ikke at komme frem til den konklusion, hvis man vender det hele om og ser det fra de andres side. Menneskets bevidsthed og hjærne er udelukkende indrettet til at handle om mennesker.« Jeg indvender, at planter også kun tænker på sig selv.

»De ville slå

os ihjel, hvis de kunne. Det kan de bare ikke,« svarer han.

Vi går ud i den skyggefule, frodige, uordentlige have. Den ligger i et almindeligt sommerhuskvarter, som ifølge Jacob Gammelgaard er præget af den klassiske og endeløse konflikt mellem velriserede villahaver og de mere vilde.

»Hver gang nogen fælder et træ på vores vej, planter jeg et,« siger han. Intet forlader haven, hverken grene eller blade. For fem år siden, da han købte huset, lå det på en åben græsplæne, dog omkranset af høje træer.

Som det første gravede han en dam, for der skal være vand til fugle, insekter og frøer, ingen guldfisk! Han forsynede den med regnvand fra et Storm P-rørsystem fra tagrenderne. Der gik kun tre uger og de første regnskyl, så var der grønne frøer. Og guldsmede yngler i dammen.

»Haver er altid et kompromis mellem os og dem,« siger han og hentyder til de andre arter, herunder myg og flåter, skvalderkål, mælkebøtter, nælde og de hjorte, der går gennem haven. Pløj! En frø viser sin tilstedeværelse i den helt igennem politisk og biologisk korrekte have: Vand skal der til, men kun regnvand, adskillige kompostbunker, en ormegård, en bilbebanke af jord, meget lidt græs, otte-ti redekasser (musvitterne holder bladlus væk fra frugttræerne), en uglekasse, uforsyrettede steder med kvas, ahorn og spidsløn til at fodre bierne, krokus, vintergæk, påskeliljer til det samme – hjorte æder dem ikke – og praktisk klimatenkning. De høje træer holder hans store bed med mange slags mynte og krydderurter fugtigt og køligt, han har ikke vandet det hele sommeren, ikke engang med regnvand. Ingen hegn af hensyn til dyrene, spagnum er bandlyst, fordi man ved udgravning odelægger moser, som er de bedste af alle til at holde på kulstof. 30 gange bedre end træer. »Spagnum er netop blevet budt i England og Irland, men i Danmark kan man ikke købe andet. Vi har en tung havetradition, men den vil ændre sig.«

LANDSKAB BLIVER TIL FLADSKAB

I 2021 begyndte han at tælle arter.

Hvorfor?

»Vi ser kun det, vi har ord for. Vi kender kun det, vi har givet navn til. Hvad vi ikke har ord for, overser vi. Identitet og mangfoldighed tilslidset. Landskab bliver til fladskab, en banal vegetation, hvor alt bare er træer og græs. Vores indlevelse i og formidling af andre væseners fortællinger kan give os indsigt til at udskyde tidspunktet, hvor vi – og millioner andre ligebetragte arter – hældes ned ad slisen til evolutionshistoriens vildtvoksende udgravningsplader.«

En fælles favoritterfatter, den britiske natur writer Robert Macfarlane,

fandt ud af, at 50 vigtige ord om den nære natur var forsvundet i 2007-udgaven af Oxford Junior Dictionary, for eksempel agern (erstattet med analog), blåklokke, isflugl og gærdesmutte. Macfarlane advarede: Huller i sproget fører til huller i opmærksomheden.

Vi er fremme ved Gammelgaards »postkassen« med navnene på hver enkelt af de andre. Jeg tæller hurtigt og misundeligt sammen: træer og buske (52 arter), græsser (13), sommerfugle (20), andre insekter (34), karplanter (119) og fugle (25).

Han kalder sin postkasse øko-didaktik. Folk kommer forbi, standser og læser. Måske gør de noget tilsvarende hjemme. Postkassen kunne være en privat miniatyrbank af kæmpeprojektet Atlas Flora Danica, hvor 300 fritidsbotanikere over 20 år indsamlede planter over hele landet. Den mest præcise optegnelse af Danmarks Flora nogensinde. Hvorfor? For at vide det og for at holde på dem.

Hvorfor gad den britiske økolog bruge to år i sin hæk i Devon? Fordi han ville skaffe yderligere viden om vigtigheden af levende hegn for vilde dyr og planter. Briten fandt et overraskende højt antal arter, herunder 40 truede, og ser de levende hegn som et uundværligt grønt net lagd ud over landbrugslandet. Måske kunne også Danmarks haver fungere som oaser, hvis de blev genoplivet fra græs og grus. De dækker trods alt 1.500 kvadratkilometer lagt sammen.

»Her er mit fem år lange mislykkede forsøg på at lave en blomstereng,« siger Gammelgaard og peger på en strimmel jord, der ligner visse skovbund. »Alle vil have blomsterenge nu, men det er noget af det sværeste.«

En pæn ting at sige om mennesket er, at det er vildt optaget af andre arter og altid har været det. Gammelgaards kor af planter beskriver den verdensberømte svenske botaniker Carl von Linné, ophavsmand til den moderne systematik om planter og dyr, sådan: »Tyv om natten. Tyv om dagen. Stjæler planter, stjæler træer, stjæler frugt, samler frugt, samler nødder. Se dem, se dem. Store øjne bag runde glas. Pakker ind, pakker ned, pakker ud. Se dem, se dem. Niver vos (os), skærer vos, deler vos, gransker vos. Gubbe kommer tæt på, vejtrækning piver, hvidt hår, kopper øje bag glas, skælper, pinet, pen, papir. Gubbe snakker med sig selv, Gubbe hoster frø, tørrer dem, køler dem. Gubbe graver planter op, graver rødder op, kommer frø i pottier, i kasser, i bede, i glas. Busker (bestøver) dem, ha. Gør planter arbejde for dem. Blander dem, krydser dem, sår dem.«

ILLUSTRATION: TINTYBARK